

Kommunal- og regionaldepartementet

KOMM. OG REG. DEP.
07 JAN 2005
04/2771-43
013
RA/SSA/MAG

Deres ref.:

Vår ref.: 200405583-3/IBS/008

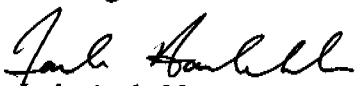
Dato: 04.01.2005

**NOU 2004-19 LIVSKRAFTIGE DISTRIKTER OG REGIONER –
HØRINGSUTTALELSE FRA UNIVERSITETET I TROMSØ**

Vi viser til brev av 14.10.2004 der Universitet i Tromsø blir invitert til å gi høringsuttalelse til *NOU 2004:19 Livskraftige distrikter og regioner*.

Vedlagt oversendes høringsuttalelse til de delene av Distriktskomisjonens innstilling som er knyttet til fylkeskommunens rolle som regional utviklingsaktør.

Vennlig hilsen

Jarle Aarbakke
rektor

Jan Larsen
universitetsdirektør

Vedlegg: Høringsuttalelse

REKTOR

LIVSKRAFTIGE DISTRIKTER OG REGIONER – HØRINGSUTTALELSE FRA UNIVERSITETET I TROMSØ

Universitetenes og høgskolenes rolle i regional utvikling

Den regionale funksjonen har siden Ottosen-komiteens innstilling på slutten av 1960-tallet vært en viktig dimensjon for virksomheten ved universitetene og høgskolene. Den lå til grunn for utbyggingen av distriktshøgskolesystemet, og den var også et viktig premiss for etableringen og utviklingen av Universitetet i Tromsø.

I Distriktskommisjonens utredning slås det fast at den utdanningspolitikken den norske stat har ført, med oppbygging av desentraliserte høgskoler og Universitetet i Tromsø, uten tvil har bidratt til regional vekst og utvikling i vårt land. En rekke distrikter i Nord-Norge har imidlertid fremdeles et lavere utdanningsnivå enn i resten av landet. Dette byr på særlige utfordringer for både Universitetet i Tromsø og høgskolene i landsdelen. De har alle en sentral rolle som motorer i den regionale utviklingen.

Høgre utdanningsinstitusjoners økte frihet til blant annet selv å bestemme over opprettelse eller nedleggelse av studier gir økt mulighet til å tilpasse seg krav og behov i egen region. Samtidig må det påpekes at de høgre utdanningsinstitusjonenes fremste samfunnsoppgave fortsatt vil være å utdanne godt kvalifiserte kandidater til et vidt spekter av yrker. Nye oppgaver og utfordringer må ikke gå på bekostning av hovedoppgaven: å gi ungdom høgre utdanning slik at det demografiske, økonomiske og kulturelle potensialet i alle regioner i landet kan utnyttes på best mulig måte.

Evne til innovasjon og omstilling avhenger av livslang læring, som igjen betinger et tett og forpliktende samspill mellom utdanningsinstitusjonene og samfunns- og næringsliv. I et utjevnings- og utviklingsperspektiv vil det derfor være en forutsetning at institusjonene når ut med relevant utdanning til alle, også nye grupper voksne. For at dette skal være mulig, må utdanningsinstitusjonene i større grad legge til rette for fleksibel grunn-, etter- og videreutdanning. Dette kan dels løses gjennom mer aktiv bruk av IKT, men handler også om etablering av en organisatorisk infrastruktur som fanger opp ulike studentgrupper, og kan legge til rette for lokalt og regionalt studiemiljø. Både i forhold til utfordringen knyttet til å rekruttere flere studenter og utvikle et sett av spesialiserte tilbud, er det Universitetet i Tromsøs erfaring at dette ikke lar seg løse innenfor rammen av markedsfinansiering. En økt satsing mot regionens innbyggere og næringsliv, ikke minst i Nord-Norge, forutsetter derfor en økt offentlig finansiering. Dersom dette ikke skjer, vil regionalisering etter all sannsynlighet innebære forsterket ulikhet til fordel for de folkerike områdene i det sørlige Norge. Økt vekt på resultatbasert finansiering kan på sikt være en trussel mot viktige, men marginale utdanningstilbud i regionene.

En av Distriktskommisjonens konkrete anbefalinger er at det regionale nivået skal få langt større innflytelse på Forskningsrådets strategier og satsinger. Universitetet i Tromsø mener at forskningsstrategier og –satsninger først og fremst bør springe ut av en nasjonal, samordnet

forskningspolitikk. Vi ser ikke noen motsetning mellom en slik helhetlig nasjonal forskningspolitikk og regionale forskningsoppgaver. De høgre utdanningsinstitusjonene må aktivt arbeide for å etablere nettverk og samarbeid med regionale aktører både innen samfunnsliv, arbeidsliv, forvaltning og virkemiddelapparat. Gjennom en slik nettverksbygging vil de høgre utdanningsinstitusjonene kunne fange opp og videreutvikle regionale kompetanse- og utviklingsbehov ut fra egne forskningsinteresser.

De høgre utdanningsinstitusjonene må etablere, utvikle og vedlikeholde regionale nettverk på en systematisk og langsiktig måte. I tillegg til utdanning og forskning kommer oppgaver som faglig rådgiving, medisinsk og terapeutisk virksomhet, utredningsarbeid og lignende. Spesielt vil Universitetet i Tromsø understreke den faglige rådgiverrollen som en viktig del av det regionale nettverks- og samfunnsarbeidet. Ideelt sett bør de høgre utdanningsinstitusjonene framstå som regionale møteplasser og knutepunkt for kritisk konstruktiv diskusjon om alle sider ved samfunnsutviklingen.

De samme kvalitetskrav må stilles til all forskning. Forskning forholder seg til internasjonale kvalitetsstandarder. Valg av tema og problemstillinger skjer imidlertid ofte med utgangspunkt i lokale eller regionale utfordringer og behov. Spissformulert kan en si at virkelighetsbeskrivelser og forskningsutfordringer kan arte seg ganske forskjellig, alt etter om ståstedet er Aker brygge eller kaia i Båtsfjord.

Valg av faglige tema og den faglige profilen til medlemmer av fagpolitiske utvalg og programkomiteer har stor betydning for defineringen av forskningsmessige utfordringer og prioritering av forskningstema. Det er viktig at institusjoner med kompetanse, relevans og potensiale for forskningsvirksomhet er representert i programkomiteene. Det regionale nivået må derfor sikres innflytelse i forskningspolitiske organer gjennom kompetent representasjon.

Forskning med utgangspunkt i lokale/regionale problemstillinger gir viktige bidrag til internasjonalt kunnskapsutvikling og fremmer forskningssamarbeid. Spesielt innenfor EU-forskning vil solid dokumentert faglig kunnskap om/med utgangspunkt i lokal/regionale forhold være et konkurransefortrinn og kunne gi grunnlag for internasjonalt samarbeid.

Marine fag er ett av satsingsområdene til Universitetet i Tromsø, og en eventuell organisering av marin forskning i regi av den "blå-grønne matalliansen" må sikre at regionen tildeles ansvar og ressurser. Universitetet støtter videre Distriktskommisjonen i at forskningsinnsatsen rettet mot produktutvikling, produksjonsteknologi og markedsforskning innen fiskeri- og havbruksnæringen bør økes.

Utnyttelsen av så vel fornybare som fossile energikilder i nordområdene vil kreve nye teknologiske og miljømessige løsninger, både på produksjons- og transportsiden. I dette perspektivet ønsker universitetet å bidra til å realisere Orheimutvalgets visjon (NOU 2003:32): Gjennom aktiv bruk av naturressurser, offensiv utenrikspolitikk og strenge miljøkrav skal Norge gjøre nordområdene til et foregangsområde for bærekraftig utvikling, der kultur og natur danner grunnlaget for nyskapende næringsvirksomhet og samarbeid mellom nasjoner.

På denne bakgrunnen støtter Universitetet i Tromsø Distriktskommisjonens anbefaling om økt satsing på forskning og virkemidler som forsterker de regionale fortrinnene, og som genererer nyskaping av kommersiell betydning. Det kan her være på sin plass å minne om at Norges forskningsinnsats fortsatt er betydelig lavere enn i de andre nordiske landene. De totale FoU-utgifter i Norge for 2001 var ca 24.5 milliarder kroner. Av dette gikk noe under 6% (ca 1.4 milliard) til Nord-Norge. Med ca 10 % av befolkningen betyr dette en betydelig lavere andel enn landsgjennomsnittet. Bare vel 3 % av næringslivets FoU-investeringer i Norge går til de tre

nordligste fylkene. Forskningsinnsatsen i Norge, og Nord-Norge spesielt, må økes slik at regionen kan delta for fullt i den kunnskapsbaserte næringsutviklingen.

En betydelig økning i FoU-innsatsen innenfor marin sektor og olje/gass samt offentlig sektor vil kunne gi positive nærings- og samfunnsmessige ringvirkninger i regionen.

Næringsrettet forskning og kommersialisering av forskningsresultater

Universitetet i Tromsø har satt seg som mål å legge bedre til rette for kommersialisering av forskningsresultater. Det er en tredelt begrunnelse for dette:

- Det er ønskelig å la samfunnet få del i de oppfinnelser og oppdagelser som forskningen bringer fram
- Det er ønskelig at forskningsresultater skal kunne føre til etablering eller trygging av arbeidsplasser i regionen
- Det er ønskelig at kommersialiseringen skal kunne gi økte inntekter for forskningsmiljøene.

Etter at endringene i Universitets- og høgskoleloven og Arbeidstakeroppfinnelsesloven (hhv. 2002 og 2003) ga universitetene og høgskolene rett til å overta rettighetene til oppfinnelser gjort av ansatte, har Universitetet økt innsatsen på dette området. Med rettighetene følger også plikter og et *særlig* ansvar for å legge forholdene til rette for at forskningsresultater blir utnyttet slik at de på en best mulig måte kommer samfunn og næringsliv til gode.

Både internt og i samarbeid med omkringliggende institusjoner (Universitetssykehuset i Nord-Norge og Norut-Gruppen AS) opparbeides det gode systemer for at forskningsresultater skal utnyttes på en best mulig måte. Opprettelsen av et felles TTO (Technology Transfer Office) for nevnte institusjoner har en helt klar målsetning om å bli i stand til å betjene forskningsmiljøer fra hele den nordnorske regionen. Universitetet er, sammen med andre forskningsinstitusjoner i Tromsø, Narvik og Bodø,¹ dessuten involvert i FORNY-programmet (Norges forskningsråd).

Universitetet i Tromsø støtter Distriktskommisjonens anbefalinger når det gjelder bruk av incentiver for å fremme forskning, innovasjon og nyskaping. Universitetet stiller seg også bak kommisjonens anbefaling om at næringsrettede FoU-programmer gis tilstrekkelig omfang og varighet til at prosjekter kan følges helt fram til kommersialisering. Veien fra idé til forretning er lang, det tar ofte flere år før forskning, verifisering, patentering, markedsanalyser, produksjon osv er ferdig. Deretter skal salg eller lisensiering eller salg av teknologien skje, eventuelt skal en bedrift etableres. Det kan ta lang tid før et produkt endelig når markedet. Innen legemiddelindustrien er det ikke uvanlig at et slikt utviklingsløp tar 10-20 år, for andre bransjer noe kortere tid. Det er i den tidlige fasen at kapitalmangelen er størst. Særlig mangler det penger til verifisering og uttesting og til tidlig fase for en bedrift. Mangelen på såkornkapital er en vesentlig bøyg for å få nytt, livskraftig næringsliv i regionene opp og fram.

Universitetet i Tromsø erkjenner sitt ansvar som regional utviklingsaktør. Forskningsmiljøene som er utviklet de siste tre-fire tiårene har på ulike områder bidratt til at Nord-Norge er en levende region i dag, og det er ingen tvil om at landsdelen også i fremtiden har behov for forskningssentra med internasjonal forankring og tyngde. Dette behøver ikke stå i motsetning til å ta opp regionale tema, etablering av regionale virkemidler og økt satsing på innovasjon fra distriktene.

Tilknytningsform for universiteter og høyskoler

Høgre utdannings- og forskningsinstitusjonene bør ha likeartet tilknytningsform, og Universitetet i Tromsø oppfatning er at denne også i framtiden bør være knyttet til det sentrale statlige nivået. Det vil være en garanti for en felles, nasjonal utdannings- og forskningsstrategi, og det vil sikre universitetenes felles oppgave i utviklingen av det internasjonale kunnskapssamfunnet.

Både utdanning og forskning er avhengig av å ha forutsigbare og stabile rammebetingelser. Størstedelen av forskningsaktiviteten ved et universitet er grunnforskning. Denne forskningen har en egenverdi, men er også et viktig ledd i den internasjonale kunnskapsutviklingen og utdanning av gode kandidater. Universitetet i Tromsø ser ingen motsetning mellom dagens tilknytningsform og det ansvar institusjonen har for forskning på problemstillinger som gjelder regionen spesielt. Med ulike eiere av forskningsinstitusjoner vil spørsmål som må løse i fellesskap, kunne svekkes. En regional tilknytningsform vil også kunne svekke muligheten for å nå nasjonale mål innenfor høgre utdanning.

Universitetet i Tromsø mener en statlig tilknytningsform er en viktig forutsetning for en langsiktig og forutsigbar utdannings- og forskningsstrategi. Den høgre utdannings- og forskningssektoren bør derfor være underlagt overordnet, langsiktig statlig styring og koordinering.